

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Úloha občianskej spoločnosti vo vzťahoch medzi EÚ a Čiernou Horou“

(2011/C 18/03)

Spravodajkyňa: **Vladimíra DRBALOVÁ**

Margot Wallström a Olli Rehn, členovia Európskej komisie, požiadali listom zo 14. júla 2009 Európsky hospodársky a sociálny výbor o vypracovanie prieskumného stanoviska na tému

„Úloha občianskej spoločnosti vo vzťahoch medzi EÚ a Čiernou Horou“.

Odborná sekcia pre vonkajšie vzťahy poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 13. apríla 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 462. plenárnom zasadnutí 28. a 29. apríla 2010 (schôdza z 28. apríla) prijal 101 hlasmi za, pričom nikto nehlasoval proti a 6 členovia sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Odporúčania na zvýšenie presvedčivosti tohto stanoviska pre Čiernu Horu i pre európske inštitúcie

Odporúčanie čiernohorskému parlamentu:

1.1 Postup na vymenovanie zástupcov mimovládnych organizácií do Národnej rady pre integráciu do EÚ⁽¹⁾ by sa mal určiť rozhodnutím parlamentu a mal by vychádzať z jednoznačných kritérií dôveryhodnosti a legitímnosti mimovládnych organizácií so skúsenosťami v európskych záležitostiach.

1.2 Do zákona o dobrovoľníctve, ktorý sa ešte má schváliť, by mali byť zapracované názory mimovládnych organizácií.

Odporúčanie čiernohorskej vláde:

1.3 zintenzívniť boj proti korupcii v súlade s odporúčaniami správy o pokroku vypracovanej Európskou komisiou. Korupcia zostáva bežnou v mnohých oblastiach a je naďalej mimoriadne vážnym problémom;

1.4 zintenzívniť uplatňovanie prijatej Národnej stratégie spolupráce medzi vládou Čiernej Hory a mimovládnyimi organizáciami. Mal by sa stanoviť jasný mechanizmus, ktorý by zabezpečil skutočné zastúpenie mimovládnych organizácií v rozličných orgánoch v duchu ustanovení platného predpisu a hlavne v plánovanej Rade pre spoluprácu s mimovládnyimi organizáciami, do ktorej by zástupcovia mimovládnych organizácií nemali byť volení vládou, ale len overovaní na základe kritérií spôsobilosti;

(¹) Národná rada pre integráciu do EÚ funguje v rámci parlamentu, ale okrem poslancov parlamentu sú jej členmi aj zástupcovia súdnej moci, mimovládnych organizácií, Čiernohorskej univerzity, Čiernohorskej akadémie vied, Sociálnej rady a úradu prezidenta.

1.5 jestvujúci Úrad pre spoluprácu s mimovládnyimi organizáciami má veľmi obmedzené ľudské a technické zdroje na to, aby zodpovedajúco pomáhal mimovládnyimi organizáciám a aby zabezpečil ďalší rozvoj mimovládnych organizácií v Čiernej Hore. Plán vytvoriť Vládnu radu pre mimovládne organizácie so skutočnými zástupcami mimovládnych organizácií musí mať vysokú prioritu;

1.6 jednoznačne určiť daňové predpisy pre mimovládne organizácie a podľa potreby zaviesť sprievodné zákony. Mimovládne organizácie by tiež mali byť viac zapájané do verejných diskusií o príprave zákonov, aby mohli prispieť k procesu aproximácie právnych predpisov Čiernej Hory k normám a osvedčeným postupom EÚ. To isté platí pri aktualizácii Národného plánu integrácie a programov IPA;

1.7 zaktualizovať register mimovládnych organizácií a zverejniť ho na internetovej stránke príslušného orgánu, čím by sa poskytli podrobné údaje o počte mimovládnych organizácií a skončila by sa manipulácia v tejto oblasti. Všetky mimovládne organizácie by mali pravidelne zverejňovať svoje informačné a finančné správy a prispievať tak k celkovej transparentnosti v spoločnosti a k zvyšovaniu vlastnej dôveryhodnosti. Musí sa prijať vhodný právny základ, t. j. právny predpis o podnikateľskej činnosti v poľnohospodárstve, rybolove a iných samostatných zárobkových činnostiach, a právo vstúpiť do odborovej organizácie sa musí rozšíriť na kohokoľvek, nielen zamestnancov;

1.8 návrh zákona o reprezentatívnosti odborov, na ktorý sa stále čaká, musí vytvoriť právny rámec ustanovujúci transparentné a nediskriminačné kritériá reprezentatívnosti odborových organizácií a umožniť pluralitu odborov v krajine. Podrobné kritériá reprezentatívnosti zamestnávateľských združení by mali byť zakotvené aj v práve tak, ako sa definujú pre odbory;

1.9 zrealizovať potenciál Sociálnej rady a využívať ju ako účinný nástroj na konzultovanie a informovanie sociálnych partnerov pri riešení všetkých relevantných hospodárskych a sociálnych problémov;

1.10 otvoriť vládnú Komisiu európskej integrácie zástupcom sociálnych partnerov a postupne ich zapájať do procesu integrácie krajiny do EÚ.

Odporúčanie Európskej komisii:

1.11 v monitorovacom procese uplatniť nové ukazovatele: jeden pre rozvoj občianskej spoločnosti a druhý pre sociálny dialóg, s cieľom pomôcť zabezpečiť lepšie a účinnejšie zapájanie občianskej spoločnosti do predvstupového procesu;

1.12 pokračovať v podpore partnerstiev občianskej spoločnosti a rozvoja kapacít, začleniť občiansku spoločnosť do programov IPA a podporovať vytvorenie spoločného poradného výboru EÚ a Čiernej Hory hneď, ako Čierna Hora získa štatút kandidátskej krajiny.

Európsky hospodársky a sociálny výbor bude

1.13 pokračovať v spolupráci s čiernohorskou organizovanou občianskou spoločnosťou, pomáhať v predvstupovom procese a urobiť konkrétne kroky na vytvorenie spoločného poradného výboru EÚ a Čiernej Hory.

2. Hlavné fakty a údaje o Čiernej Hore

2.1 Po rozpade Juhoslovanskej federácie po roku 1989 zostala Čierna Hora v háklivom postavení. V rokoch 1991 až 1992 sa od Juhoslávie odtrhlo Slovinsko, Chorvátsko, Bosna a Hercegovina a Macedónsko. Srbsko a Čierna Hora sa 27. apríla 1992 spojili a v Belehrade prijali Ústavu Zväzovej republiky Juhoslávie. Aj keď Čierna Hora potvrdila svoj politický zväzok so Srbskom, ďalej sa rozvíjal zmysel pre odlišnú čiernohorskú identitu. Dňa 4. februára 2003 bola schválená ústavná listina o štátnom zväze Srbska a Čiernej Hory.

2.2 V Čiernohorskej republike sa 21. mája 2006 uskutočnilo úspešné referendum o nezávislosti a 3. júna bola vyhlásená nezávislosť.

2.3 Ide o najmenší štát západného Balkánu s rozlohou 13 812 km² a 620 145 obyvateľmi, čo takisto ovplyvňuje postavenie Čiernej Hory v širšom regionálnom geostrategickom a politickom kontexte.

2.4 Mnohonárodnostné zloženie spoločnosti sa vždy považovalo za jednu z jej hlavných vlastností. Väčšinu predstavujú Čiernohorci (43,16 %), po nich nasledujú Srbi (31,99 %), ďalej

Bosniaci (7,77 %), Albánci (5,03 %), moslimovia ⁽²⁾ (3,97 %) a Chorváti (1,10 %).

2.5 V roku 2008 ⁽³⁾ bolo HDP na obyvateľa 4 908 EUR (43 % priemeru EÚ) a miera nezamestnanosti bola 16,8 %. Priemerná čistá mesačná mzda bola 416 EUR ⁽⁴⁾, ale 12,2 % občanov žilo z menej ako 116 EUR na mesiac a 4,7 % žilo v extrémnej chudobe. V roku 2008 bola inflácia maloobchodných cien 9 %. V roku 2009 bol štátny dlh 1 079,1 milióna EUR resp. 34,7 % HDP ⁽⁵⁾, pričom domáci dlh bol 426 milióna (13,8 %) a zahraničný dlh 645,2 milióna (20,9 %). Gramotnosť dospelých bola 97,5 %.

3. Vzťahy medzi EÚ a Čiernou Horou

3.1 Kľúčové výzvy, ktorým Čierna Hora v súčasnosti čelí sú budovanie štátu a inštitúcií, splnenie noriem a kritérií stanovených EÚ a následné vytvorenie funkčných pravidiel právneho systému s úplným začlenením všetkých skupín spoločnosti. Tieto výzvy sú súčasťou toho istého procesu, veľmi sa ovplyvňujú a preto ich treba chápať v rámci ich interakcie.

3.2 Vzťahy medzi EÚ a Čiernou Horou sa opierajú o **Dohodu o stabilizácii a pridružení** medzi Európskymi spoločenstvami a ich členskými štátmi a Čiernou Horou a o **Dočasnú dohodu o obchode a záležitostiach týkajúcich sa obchodu** podpísanú v októbri 2007. Čierna Hora urobila pokrok pri uplatňovaní **európskeho partnerstva**.

3.3 Od roku 2007 dostáva Čierna Hora predvstupovú finančnú podporu na základe **nástroja predvstupovej pomoci (IPA)**, ktorý spravuje nové zastúpenie EÚ v Podgorici. Na zložky IPA I a II dostala Čierna Hora v roku 2007 31,4 milióna EUR, v roku 2008 32,6 milióna EUR a v roku 2009 33,3 milióna EUR.

3.4 Regionálna spolupráca a dobré susedské vzťahy sú nevyhnutnou súčasťou **pripravy na vstup do Európskej únie**. Čierna Hora sa zapája do činnosti regionálnych iniciatív vrátane **Procesu spolupráce v juhovýchodnej Európe (SEECIP)**, ktorému bude v rokoch 2010 – 2011 **predsedať**, a **Rady pre regionálnu spoluprácu (RCC)**, ktorá nahradila **Pakt stability pre juhovýchodnú Európu** a zameriava sa na rámec s väčšou regionálnou angažovanosťou. Čierna Hora predsedala v roku 2009 Stredoeurópskej dohode o voľnom obchode (CEFTA) a takisto je členom Zmluvy o energetickom spoločenstve a Dohody o spoločnom európskom leteckom priestore (ECAA).

⁽²⁾ Oficiálne údaje podľa sčítania ľudu. Moslimovia sú v Čiernej Hore považovaní za etnickú skupinu v súlade s postupom uplatňovaným v bývalej Juhoslávii.

⁽³⁾ Eurostat.

⁽⁴⁾ Monstat, <http://www.monstat.org/Mjesecna%20saopstenja.htm>.

⁽⁵⁾ Hospodársky a fiškálny program 2009 – 2012, 21. januára 2010.

3.5 Čierna Hora pokračovala v udržiavaní dobrých dvojstranných vzťahov so susednými krajinami a členskými štátmi EÚ. Spolupráca so susednými krajinami sa zintenzívnila hlavne v oblasti cezhraničnej spolupráce (štyri programy cezhraničnej spolupráce: s Bosnou a Hercegovinou, Albánskom, Srbskom a Chorvátskom), vedy a technológie (Albánsko), ochrany menších (Chorvátsko) a dvojitého občianstva (Macedónsko). Vzťahy so Srbskom sú naďalej zafixované rozhodnutím Čiernej Hory uznať nezávislosť Kosova⁽⁶⁾. Vzťahy s Tureckom zostávajú dobré. Boli podpísané dohody o voľnom obchode a dvojstrannej obrannej spolupráci. Ďalej sa vyvíjajú dvojstranné vzťahy s Talianskom, najväčším obchodným partnerom Čiernej Hory z EÚ. Najväčším obchodným partnerom v oblasti zostáva Srbsko s 1/3 podielom na celkovom obchode Čiernej Hory.

3.6 Pokiaľ ide o medzinárodnú scénu, postavenie Čiernej Hory sa neustále zlepšuje. Stala sa členom OSN, OBSE, MMF, Rady Európy a niekoľkých ďalších regionálnych a medzinárodných organizácií. Vláda vyhlasuje vstup do EÚ za hlavný cieľ, v čom má podporu prevažnej časti obyvateľstva⁽⁷⁾.

3.7 **Správa o pokroku Čiernej Hory za rok 2009**⁽⁸⁾ opisuje vzťahy medzi Čiernou Horou a Európskou úniou, skúma pokrok Čiernej Hory pri plnení **kodanských politických kritérií**, rozoberá jej hospodársku situáciu a skúma jej schopnosť uplatňovať európske normy, t. j. postupne zosúladať vlastnú legislatívu s právnymi predpismi Spoločenstva. Zaoberá sa aj všetkými opatreniami, ktoré krajina urobila na zvládnutie finančnej a hospodárskej krízy.

3.8 Aj keď sa v správe konštatuje značný pokrok v mnohých oblastiach, čiernohorská verejná správa, súdnictvo a protikorupčná politika zostáva aj do budúcnosti náročnou výzvou.

3.9 Vláda skontrolovala svoju činnosť, pokiaľ ide o európsku integráciu, pričom trvalo kládla mimoriadny dôraz na prijímanie nových právnych predpisov. Treba však jednoznačne rozlišovať na jednej strane medzi navrhovaním a prijímaním nových právnych predpisov, čo sa väčšinou plní v primeranom časovom rámci a vo väčšine prípadov v dobrej kvalite, a na druhej strane ich uplatňovaním, ku ktorému často chýbajú zdroje alebo politická vôľa.

3.10 Významnou témou bola v roku 2009 vízová liberalizácia: Európska komisia 15. júla navrhla liberalizovať systém, ak Čierna Hora splní podmienky z príslušného plánu. Formálne sa ministri vnútra Európskej únie 30. novembra 2009 dohodli zrušiť vízovú povinnosť občanov Macedónska, Srbska a Čiernej Hory pri vstupe do schengenskej zóny počnúc 19. decembrom 2009.

3.11 Pokiaľ ide o hospodárske kritériá, zachoval sa domáci konsenzus o základných prvkoch hospodárskej politiky. Na fungovanie trhového mechanizmu tlačil rozsah zmien, ktoré sa objavili v zahraničnej platobnej bilancii a vo finančnom sektore. Verejné financie sa v roku 2009 dostali pod zvýšený tlak. Makroekonomická politika bola značne ovplyvnená finančnou krízou. Sústredila sa na uplatňovanie opatrnnejšej daňovej politiky a zrýchlenie štrukturálnych reforiem.

4. Občianska spoločnosť⁽⁹⁾ v nových sociálno-hospodárskych súvislostiach

4.1 Úvodné poznámky

4.1.1 **Čiernohorská občianska spoločnosť vo všeobecnosti nemá silné historické korenie ani tradície**⁽¹⁰⁾. Prvé dobrovoľnícke združenie sa vytvorilo iba v polovici 19. storočia a zameriavalo sa hlavne na dobročinnosť. Začiatkom 20. storočia boli založené prvé odbory a robotnícke združenia. S nástupom komunistického režimu v roku 1945 bola činnosť nezávislých občianskych organizácií zakázaná a práca neziskových organizácií prísne obmedzená.

4.1.2 Občianska spoločnosť a mimovládne organizácie sú v čiernohorskom kontexte synonymami: mimovládne organizácie sú súčasťou občianskej spoločnosti, do ktorej podľa metodológie CIVICUS⁽¹¹⁾ patrí ďalších 19 prvkov. Aj keď sa budeme snažiť použiť širšie kategórie, aj tak musíme uznať, že občiansku spoločnosť reprezentujú náboženské obce, odbory, médiá, stavovské združenia, nadácie, sociálne hnutia atď. V ponímaní čiernohorských občanov sú však mimovládne organizácie totožné s občianskou spoločnosťou. Do veľkej miery to zodpovedá skutočnému prínosu mimovládnych organizácií k utváraniu zásad otvorenej občianskej spoločnosti a zdravej rovnováhy síl, ukazuje to však aj na povážlivo nízku úroveň spoločenskej angažovanosti, potenciálu a iniciatívy v ostatných kategóriách občianskej spoločnosti.

⁽⁶⁾ Podľa rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN č. 1244/1999.

⁽⁷⁾ Podľa prieskumov za posledných niekoľko rokov je za vstup Čiernej Hory do EÚ 75 až takmer 80 % jej občanov.

⁽⁸⁾ Správa Montenegro 2009 progress report [SEC(2009) 1336], ktorá je prílohou oznámenia Európskej komisie *Stratégia rozširovania a hlavné výzvy v rokoch 2009 – 2010* [KOM(2009)533].

⁽⁹⁾ Za občiansku spoločnosť sa v širšom kontexte tohto stanoviska považujú mimovládne organizácie, vrátane stavovských združení, organizácií sociálnych partnerov, spotrebiteľov, poľnohospodárov, remeselníkov, náboženských obcí, nadácií, sociálnych hnutí, médií atď.

⁽¹⁰⁾ Maša Lekić: Montenegrin Civil Society, TRIALOG, 2009.

⁽¹¹⁾ CIVICUS – Svetová aliancia za účasť občanov, www.civicus.org.

4.2 Iné záujmové skupiny v Čiernej Hore

4.2.1 Činnosť mimovládnych organizácií je zasadená do pevného právneho rámca. Zakladanie mimovládnych organizácií je zakotvené v ústavnom práve zhromažďovania⁽¹²⁾ a podrobnejšie upravené zákonom o mimovládnych organizáciách⁽¹³⁾ a niekoľkými ďalšími právnymi predpismi. Niektoré aspekty práce mimovládnych organizácií však stále nie sú jasne definované, predovšetkým pokiaľ ide o sústavu daní, takže je stále priestor na zlepšovanie. Okrem toho návrh zákona o dobrovoľníctve, ktorý vláda schválila 14. januára 2010 neuznáva postavenie zástupcov mimovládnych organizácií a spochybňuje tak celkový ducha tohto zákona.

4.2.2 Registrácia mimovládnych organizácií. Ide o jednoduchý postup, ktorý do určitej miery spôsobil, že sa zaregistroval veľký počet mimovládnych organizácií. Do roku 2006 register spravovalo ministerstvo spravodlivosti, potom ho v súlade so zmenami právomocí vo vláde odovzdalo ministerstvu vnútra a verejnej správy. Približný údaj 4 500 zapísaných mimovládnych organizácií, ktorý sa často uvádza na verejnosti, nie je spoľahlivý, lebo register sa nevedie riadne, keďže nové organizácie sa doň pridávajú, ale tie, ktoré svoju činnosť skončili sa od celkových údajov o počte neodčítavajú. Vláda oznámila, že čoskoro spustí softvér, ktorý vyrieši tento kontroverzný problém. Okrem toho sa ako mimovládne organizácie registrujú stavovské združenia, ako sú združenia poľnohospodárov alebo rybárov, keďže nejestvuje iný právny základ alebo iná právna forma ich podnikateľskej činnosti.

4.2.3 Verejné financovanie. Dlhoročné úsilie mimovládnych organizácií o prístup k verejným financiám viedlo k vyčleneniu pomerne veľkého objemu finančných prostriedkov, ktoré sú mimovládny organizáciám formálne k dispozícii na miestnej úrovni (približne 883 900 EUR⁽¹⁴⁾ z rozpočtu miestnych samospráv) a na národnej úrovni (prostredníctvom parlamentného výboru na pridelovanie prostriedkov mimovládny organizáciám s odhadovaným objemom prostriedkov 200 000 EUR⁽¹⁵⁾ a prostredníctvom výboru na pridelovanie časti výnosu z lotérií s objemom prostriedkov 3 440 000 EUR⁽¹⁶⁾). Niektoré ministerstvá majú takisto špeciálne fondy pre organizácie v príslušnom odvetví⁽¹⁷⁾. Celkovo by tieto fondy mohli vo veľkej miere pomôcť pri rozvoji občianskej spoločnosti. Avšak

vzhľadom na to, že väčšina finančných prostriedkov, hlavne z najväčšieho fondu výnosu z lotérií⁽¹⁸⁾, prúdi do obmedzeného počtu oblastí činnosti mimovládnych organizácií a vzhľadom na nedostatočnú transparentnosť práce výboru a vážne pochybenia pri pridelovaní prostriedkov⁽¹⁹⁾, tieto prostriedky sa v skutočnosti nedostávajú k najaktívnejším a skutočným mimovládny organizáciám či na podporu programov zameraných na demokratizáciu spoločnosti. Nariadenie o pridelovaní týchto prostriedkov vypracovala pracovná skupina zložená z vládných úradníkov a zástupcov mimovládnych organizácií a vláda ho prijala v roku 2008. Predstavuje vhodný rámec, avšak pri jeho uplatňovaní naďalej dochádza k rozsiahlej manipulácii, čo vzbudzuje vážne znepokojenie⁽²⁰⁾. V roku 2010 bude vytvorená nová medziodvetvová skupina, ktorej snahou bude vypracovať nové predpisy na vyriešenie tohto problému.

4.2.4 Financovanie z medzinárodných zdrojov. Mimovládne organizácie v Čiernej Hore fungujú hlavne s podporou medzinárodných darcov. V súčasnosti sa toto financovanie stáva problematickým, pretože mnohí darcovia na základe dvojstranných dohôd sa v súlade so svojimi prioritami stiahli a pomoc USA sa veľmi znížila, čím mimovládne organizácie zostali závislé na fondoch EÚ, pri ktorých sú dosť komplikované postupy. To už začína spôsobovať, že prežijú a budú sa rozvíjať iba najväčšie organizácie, kým iné budú obmedzované vo svojej činnosti a raste.

4.2.5 Budovanie kapacít mimovládnych organizácií. V mimovládnych organizáciách je veľká miera fluktuácie zamestnancov a nedostatok inštitucionálnych grantov, čo je obmedzujúcim činiteľom i pre rozvinuté mimovládne organizácie. CRNVO⁽²¹⁾ mávalo rozličné programy budovania kapacít, ale skutočnosť, že sa stiahli darcovia podporujúci tieto činnosti, vážne ovplyvnila kvantitu jeho ponuky. Nová technická podpora organizácií občianskej spoločnosti západného Balkánu⁽²²⁾ financovaná EÚ sa zatiaľ pripravuje. Vo všeobecnosti sú potrebné neustále programy budovania kapacít a rozvoja určitých vedomostí a zručností v rozličných oblastiach

⁽¹²⁾ Ústava bola prijatá v októbri 2006, ale už predchádzajúca ústava zakotvovala túto zásadu.

⁽¹³⁾ Zákon prijatý v roku 1999, zmenený a doplnený v rokoch 2002 a 2007.

⁽¹⁴⁾ Podľa údajov z prieskumu CRNVO z roku 2008 bolo plánovaných 883 900 EUR a skutočne rozdelených 860 764,66 EUR.

⁽¹⁵⁾ Údaj z roku 2009.

⁽¹⁶⁾ V súlade s nariadením o pridelovaní časti výnosu z lotérií sa 75 % z tejto sumy má prideliť mimovládny organizáciám a zvyšok iným organizáciám a inštitúciám. Z rovnakého rozpočtu sú financované náklady členov výboru a celý administratívny proces. Údaj pochádza z roku 2009, pričom v roku 2010 sa suma znížila.

⁽¹⁷⁾ Ministerstvo cestovného ruchu, ministerstvo kultúry, médií a športu, ministerstvo ľudských práv a práv menšín.

⁽¹⁸⁾ Pokrýva tieto oblasti: 1) sociálnu starostlivosť a humanitárnu činnosť, 2) potreby zdravotne postihnutých osôb, 3) rozvoj športu, 4) kultúru a technickú kultúru, 5) neinštitucionálne vzdelávanie, 6) boj proti drogám a všetkým druhom závislosti.

⁽¹⁹⁾ Monitorovacia správa Centra občianskeho vzdelávania o pridelovaní finančných prostriedkov výborom na pridelovanie časti výnosu z lotérií v roku 2009.

⁽²⁰⁾ Monitorovacia správa Centra občianskeho vzdelávania o pridelovaní finančných prostriedkov výborom na pridelovanie časti výnosu z lotérií v roku 2009.

⁽²¹⁾ Stredisko rozvoja čiernohorských občianskych spoločností.

⁽²²⁾ Program vybavenia občianskej spoločnosti.

i programy inštitucionálnych grantov na podporu individuálneho budovania kapacít. Okrem toho by sa mimovládne organizácie mali viac sústrediť na vecné problémy prostredníctvom ad hoc alebo dlhodobých platforiem a sietí, aby zefektívnili svoju činnosť a lepšie ovplyvňovali zainteresované subjekty.

4.2.6 *Samoregulácia mimovládnych organizácií.* V rámci koalície mimovládnych organizácií s názvom „Spoluprácou k cieľu“, ktorá je najväčšia svojho druhu a združuje približne 200 mimovládnych organizácií Čiernej Hory⁽²³⁾, bol vytvorený samoregulačný orgán a prijatý kódex správania, ktorý uznala väčšina veľkých mimovládnych organizácií a mnoho ďalších. V súlade s týmto kódexom zverejňujú svoje informačné a finančné správy, čo je veľmi dôležité pri zlepšovaní transparentnosti mimovládnych organizácií a následne dôvery verejnosti.

4.2.7 *Zastúpenie v radách, ktoré reprezentujú rozličné spoločenské záujmy.* V súlade s prijatím nových právnych predpisov, ktoré si vyžadujú účasť všetkých zainteresovaných subjektov, mimovládne organizácie získali právne zaručené postavenie v rade RTCG⁽²⁴⁾, Rade občianskej kontroly polície⁽²⁵⁾, Národnej rade pre integráciu do EÚ⁽²⁶⁾, Národnej komisii na boj proti korupcii a organizovanému zločinu, Rade starostlivosti o zdravotne postihnutých, Rade starostlivosti o deti atď. a takisto v niektorých orgánoch na miestnej úrovni. Po mnohých rokoch nepretržitého úsilia mimovládnych organizácií došlo vo väčšine prípadov k zlepšeniu, ale Národná rada pre integráciu do EÚ zostáva orgánom, o ktorom panujú veľké pochybnosti, pokiaľ ide o legitimitu a legálnosť zástupcov mimovládnych organizácií.

4.2.8 *Udržateľnosť sektora mimovládnych organizácií v Čiernej Hore.* Kvôli celkovo nedostatočne rozvinutej politickej kultúre a kultúre ľudských práv majú mimovládne organizácie Čiernej Hory slabú tradíciu a neistú budúcnosť⁽²⁷⁾. Sú mimoriadne závislé od zahraničnej pomoci a od vlastných kľúčových vodcov, čím sú zraniteľné v prípade zmien osobností alebo keď sa stiahnu darcovia. V najväčšej organizácii sa urobili niektoré kroky, pokiaľ ide o internú reorganizáciu a strategické plánovanie, ako aj o zavádzanie služieb, ktoré prispievajú k rozpočtu, ale to ešte nie je pevnou zárukou celkovej udržateľnosti sektora.

⁽²³⁾ Viac nájdete na stránke <http://www.saradnjomdocilja.me>.

⁽²⁴⁾ Zákon o verejnom vysielaní Čiernohorského rozhlasu a televízie (RTCG) prijatý v roku 2002 a Zákon o verejnom rozhlasovom vysielaní Čiernej Hory prijatý v roku 2008, ktorý nahradil prvý zákon.

⁽²⁵⁾ Zákon o polícii prijatý v roku 2005.

⁽²⁶⁾ Rozhodnutie o vytvorení Národnej rady pre integráciu do EÚ prijatý v roku 2008.

⁽²⁷⁾ Muk, S., Uljarević, D., Brajović, S.: Assessment on Montenegrin Civil Society (2006) – Weak Tradition, Uncertain Future, CIVICUS, 2006.

4.3 Sociálny dialóg a organizácie sociálnych partnerov

4.3.1 Zákon o zamestnanosti prijatý v roku 2008⁽²⁸⁾ upravuje ustanovenia kolektívnych zmlúv, postupy pri zmenách vo vzťahoch strán pri kolektívnom vyjednaní a iné veci dôležité pre zamestnávateľov a zamestnancov. Všeobecnú kolektívnu zmluvu musí uzatvoriť príslušná odborová organizácia, združenie zamestnávateľov a vláda.

4.3.2 **Zákon o zamestnanosti zahŕňa aj ustanovenia upravujúce organizácie zamestnancov a zamestnávateľov.** Zamestnanci a zamestnávatelia majú právo slobodne zakladať organizácie a stať sa ich členmi bez predchádzajúceho súhlasu a podľa podmienok určených v stanovách a pravidlách týchto organizácií.

4.3.3 **Sloboda zakladať odborové organizácie.** Zamestnancom sa zaručuje sloboda zakladať odborové organizácie alebo sa zúčastňovať na ich činnosti bez predchádzajúceho súhlasu. Odborové organizácie sú zapísané v registri odborových organizácií, ktorý vedie ministerstvo práce a sociálnych vecí. Podľa zákona sa za zastupujúcu odborovú organizáciu považuje odborová organizácia, ktorá má najväčší počet členov a je ako taká zaregistrovaná na ministerstve. V skutočnosti to znamená, že na národnej úrovni môže byť reprezentatívna iba jedna odborová organizácia bez ohľadu na počet alebo skutočnú reprezentatívnosť iných odborových organizácií. Na programe rokovania Sociálnej rady je návrh zákona o reprezentatívnosti odborových organizácií.

4.3.4 Odborové organizácie zastupuje **Konfederácia odborových zväzov Čiernej Hory (CTUM) a Únia slobodných odborových zväzov Čiernej Hory (UFTUM).** CTUM je členom ITUC⁽²⁹⁾ a v procese pridruženia k ETUC⁽³⁰⁾ v postavení pozorovateľa. UFTUM je novovytvorená organizácia, ktorá sa odštiepila od CTUM a bola oficiálne založená v novembri 2008. Preto ešte nie je členom ani medzinárodnej, ani európskej konfederácie odborových zväzov (ani ITUC, ani ETUC), aj keď má vzťahy s obidvoma. CTUM bolo priznané postavenie sociálneho partnera, aj keď v skutočnosti ani jedna odborová organizácia neprešla právnym postupom, ktorým by bola uznaná za reprezentatívnu podľa nového zákona o zamestnanosti.

4.3.5 **Združenie zamestnávateľov.** Podľa zákona sa združenie zamestnávateľov považuje za reprezentatívne, ak jeho členovia zamestnávajú aspoň 25 % zamestnancov čiernohorského hospodárstva a prispievajú aspoň 25 % k čiernohorskému HDP. Združenie zamestnávateľov je povinné zaregistrovať sa na ministerstve práce a sociálnych vecí, kvôli vedeniu záznamov. Ministerstvo určuje spôsob udržiavania záznamov združení zamestnávateľov, vrátane podrobnejších kritérií na zisťovanie reprezentatívnosti jednotlivých združení.

⁽²⁸⁾ Zákon o zamestnanosti, Úradný vestník Čiernej Hory č. 49/08.

⁽²⁹⁾ Medzinárodná konfederácia odborových zväzov.

⁽³⁰⁾ Európska konfederácia odborových zväzov.

4.3.6 Zamestnávateľov Čiernej Hory zastupuje **Čiernohorská federácia zamestnávateľov (MEF)** v Podgorici. MEF je veľmi aktívnym členom Medzinárodnej organizácie zamestnávateľov (**IOE**) v Ženeve a zapája sa do mnohých projektov. Je aj pozorovateľom **BUSINESSEUROPE** ⁽³¹⁾.

4.3.7 Čierna Hora má aj obchodnú komoru založenú v roku 1928, ktorá je organizáciou s povinným členstvom a na európskej úrovni je pozorovateľom v Eurochambers a Eurocommerce. Obchodná komora nemá štatút sociálneho partnera. Na národnej úrovni je členom Národnej rady na odstraňovanie obchodných prekážok a zlepšovanie konkurencieschopnosti a vládnej Komisie európskej integrácie.

4.3.8 Najvyšším tripartitným orgánom je **Sociálna rada** založená v júni 2008 na základe zákona o Sociálnej rade prijatého v roku 2007. Pozostáva z 11 zástupcov vlády, 11 zástupcov uznaných odborových organizácií a 11 zástupcov združenia zamestnávateľov. Pod záštitou Sociálnej rady pracuje viacero výborov zaoberajúcich sa rozličnými hospodárskymi a sociálnymi otázkami.

4.3.9 V apríli 2009 bolo v súvislosti so svetovou hospodárskou krízou podpísané Memorandum o sociálnom partnerstve a sociálni partneri sú otvorení a v súčasnom kontexte svetovej hospodárskej krízy využívajú rozličné príležitosti na formálne a neformálne konzultácie.

4.3.10 Napriek určitému pokroku v tripartitnom dialógu je dvojstranný sociálny dialóg stále veľmi slabý a zameriava sa hlavne na rokovania o odvetvových kolektívnych zmluvách. Aj keď na národnej úrovni je cieľom dosiahnuť vytvorenie jednej všeobecnej kolektívnej zmluvy ratifikovanej odbormi, zamestnávateľmi a vládou, diskutuje sa aj o možnosti zavedenia dvoch všeobecných kolektívnych zmlúv: v hospodárstve a vo verejnej správe. Akékoľvek rozhodnutie o tejto otázke by malo vychádzať z viacerých dôkladných rozborov. Celkovo by pre sociálny dialóg a spoločné analýzy sociálnych partnerov mohlo byť veľmi dôležité vytvorenie dvojstranného strediska zdrojov pre sociálny dialóg.

5. Konkrétne pripomienky

5.1 Štvrtá správa Európskej komisie o pokroku Čiernej Hory neuvádza **nijaké obmedzenia týkajúce sa slobody zhromažďovania a združovania**. Určitý pokrok sa dosiahol pri úlohe organizácií občianskej spoločnosti. Viaceré mimovládne organizácie majú výborný verejný a politický profil. Na národnej úrovni **jestvuje Vládna stratégia spolupráce s mimovládnyimi organizáciami, ale jej uplatňovanie zaostáva a skutočný vplyv mimovládnych organizácií** na prípravu politických opatrení je veľmi obmedzený napriek

odborným skúsenostiam a zdrojom dostupným pre mimovládne organizácie. Vlád víta mimovládne organizácie, ak sú politicky prijateľné alebo ak poskytujú rozličné služby, ale problémy sa začnú objavovať pri programoch dohľadu a monitorovania, ako aj pri účinných konzultáciách a zapájaní do procesu tvorby politiky a rozhodovacieho procesu.

5.2 Úlohou jestvujúceho **Úradu pre spoluprácu s mimovládnyimi organizáciami**, ktorý funguje ako súčasť generálneho sekretariátu čiernohorskej vlády, by mala byť pomoc mimovládnyimi organizáciami a zabezpečovanie ich primeraného rozvoja v krajine. V skutočnosti je však súčasná kapacita a vybavenie tohto úradu veľmi obmedzené. Z pohľadu zástupcov mimovládnych organizácií nie je jeho činnosť badaateľná napriek úsiliu zamestnancov. Pripravuje sa vytvorenie Vládnej rady pre spoluprácu s mimovládnyimi organizáciami a úrad by mal plniť úlohu sekretariátu tejto rady. Mohlo by to byť dobrým krokom k zlepšeniu situácie.

5.3 Občianska spoločnosť má tiež dvoch zástupcov v **Národnej rade pre integráciu do EÚ**. Legálnosť a legitimitnosť vymenovania súčasných členov však vážne spochybnili hodnoverné mimovládne organizácie. Parlamentným dekrétom by sa mali stanoviť jasné kritériá, ktoré by boli vhodné na zabezpečenie transparentnosti, reprezentatívnej kvality príslušných delegátov. Národná rada pre integráciu do EÚ by mohla byť sľubným nástrojom na hlbšie a účinnejšie zapájanie občianskej spoločnosti do procesu integrácie do EÚ. Mal by sa uvoľniť jej potenciál.

5.4 Napriek vyhláseniu vlády a príslušných ministerstiev o konzultáciách s občianskou spoločnosťou počas prípravy legislatívneho rámca **je zapájanie organizácií občianskej spoločnosti naďalej neuspokojivé**.

5.5 Aby organizácie občianskej spoločnosti správne fungovali, musia sa im zlepšiť podmienky (hlavne finančné) a musí sa zvyšovať ich kapacita **diverzifikovaním a trvalým prísunom finančných zdrojov**.

5.6 Obmedzené je aj zapájanie organizácií občianskej spoločnosti do príprav na vstup do EÚ. Príslušné štruktúry a mechanizmy už boli vytvorené, ale zatiaľ sa dostatočne nevyužívajú. **Aktívny príspevok občianskej spoločnosti môže pomôcť uľahčiť rokovania** s EÚ a vytvoriť skutočnú most medzi občianskou spoločnosťou a inštitúciami EÚ.

5.7 Pokračuje tripartitný dialóg v Sociálnej rade. Napriek tomu **sa ešte stále podceňuje úloha a potenciál organizácií sociálnych partnerov**. Sociálna rada by sa v predstupovom procese mohla stať vplyvným orgánom a prispieť k zvládnutiu hospodárskych a sociálnych následkov.

⁽³¹⁾ Európske podnikateľské združenie.

5.8 Ustanovenia súčasného zákona o zamestnanosti, ktorý definuje podmienky na uznanie reprezentatívnosti odborových organizácií na národnej úrovni, sú diskriminačné voči malým odborovým organizáciám a bránia skutočnému rozvoju odborového pluralizmu. Aj keď je UFTUM členom pracovnej skupiny vlády, ktorá rokuje o novom legislatívnom návrhu o reprezentatívnosti odborových organizácií, nepodarilo sa jej túto prácu ovplyvniť. Vláda jednostranne rozhodla o hranici 20 %, čo znamená, že na splnenie kritéria reprezentatívnosti musí byť 20 % všetkých čiernohorských zamestnancov organizovaných v odboroch. Kritérium by však malo odrážať aj iné zložky, ako je územná a odvetvová štruktúra, alebo schopnosť účinne obhajovať práva pracujúcich.

5.9 Pri vyplňaní dotazníka EÚ neboli sociálni partneri zapojení do takej miery, ako mali byť. Na vyplňaní dotazníka sa zúčastnila iba Čiernohorská federácia zamestnávateľov a obchodná komora ako vládne pracovné orgány. Podľa inštrukcií EÚ sa malo pri príslušnej časti dotazníka konzultovať so všetkými sociálnymi partnermi.

5.10 Vládna komisia pre európsku integráciu, ktorá pracuje pod záštitou Ministerstva európskej integrácie, koordinuje počas procesu integrácie krajiny do EÚ štátnu správu. V tomto orgáne ja zastúpená iba obchodná komora. Sociálni partneri nie sú zastúpení.

5.11 **Kapacita sociálnych partnerov sa musí ďalej rozvíjať.** Vítané sú všetky formy pomoci. V tejto súvislosti môže EHSV oceniť úlohu IOE a ITUC na medzinárodnej úrovni a BUSINESSEUROPE a ETUC na európskej úrovni. Bolo spustených veľa integrovaných programov a projektov na zvýšenie kapacity organizácií sociálnych partnerov a zlepšenie sociálneho dialógu.

5.12 **EHSV takisto víta finančnú a technickú pomoc, ktorú Európska komisia poskytuje** v rámci stratégie rozšírenia a v rámci dostupných zdrojov. Väčšie zapojenie organizácií občianskej spoločnosti upevňuje demokraciu a prispieva k zmiereniu. Uplatňovaním nástroja pre občiansku spoločnosť v rámci IPA financovala Európska komisia vytvorenie kancelárií technickej podpory v každom prijímajúcom štáte. Zároveň sa zvýšil počet krátkych návštev v inštitúciách EÚ a asi pre 800

ľudí bola financovaná účasť na seminároch na západnom Balkáne a v Turecku.

6. Úloha Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

6.1 Rozšírenie EÚ a pokrok krajín západného Balkánu pri príprave na členstvo v Európskej únii je jednou z priorit vonkajších vzťahov EHSV. Odborná sekcia pre vonkajšie vzťahy vyvinula účinné nástroje na splnenie svojich hlavných cieľov, ktoré spočívajú v podpore občianskej spoločnosti na západnom Balkáne a zvyšovaní jej schopnosti stať sa partnerom vlád pri príprave na vstup do EÚ.

6.2 Kontaktná skupina pre západný Balkán začala svoju činnosť v **októbri 2004**. Zemepisne zahŕňa Albánsko, Bosnu a Hercegovinu, Chorvátsko, Macedónsko, Čiernu Horu, Srbsko a Kosovo (podľa rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN č. 1244/1999). Je stálym a špecifickým orgánom EHSV, ktorý sa zaoberá týmto konkrétnym regiónom.

6.3 Boli usporiadané **dve Fóra občianskej spoločnosti západného Balkánu**, v roku 2006 v Bruseli a v roku 2008 v Lubľane, ktoré potvrdili ochotu subjektov občianskej spoločnosti stretávať sa na cezhraničných fórach a diskutovať o lepšej spoločnej budúcnosti. Tretie fórum občianskej spoločnosti západného Balkánu sa bude konať 18. a 19. mája 2010 v Bruseli.

6.4 Iným veľmi dôležitým nástrojom na budovanie mostu medzi občianskou spoločnosťou EÚ a občianskou spoločnosťou krajín západného Balkánu sú **spoločné poradné výbory**. Prieskumné **stanovisko EHSV z roku 2006 o situácii občianskej spoločnosti na západnom Balkáne** ⁽³²⁾ zdôraznilo postavenie EHSV a jeho rozsiahle odborné znalosti a značné ľudské zdroje a vyzdvihlo úlohu spoločných poradných výboroch v celom procese rozširovania.

6.5 **Z tohto dôvodu EHSV odporúča vytvoriť spoločný poradný výbor EÚ a Čiernej Hory**, hneď, ako Čierna Hora získa štatút kandidátskej krajiny na členstvo v EÚ. Tento spoločný poradný výbor umožní organizáciám občianskej spoločnosti pokračovať v dôkladnejšom dialógu a sledovať pokrok tejto krajiny pred vstupom do EÚ.

V Bruseli 28. apríla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

(32) Ú. v. EÚ C 195, 18.5.2006, s. 88.